

УДК 327-044.247(4)

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2021.24.35>

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ПОЛЬЩЕЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Криштанович Мирослав,

доктор наук із державного управління, професор,
професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

У статті теоретично узагальнено та запропоновано розв'язання наукового завдання, що полягає в комплексному дослідженні теоретичних і практичних здобутків у становленні і розвитку міжнародного співробітництва України з Польщею. Основні наукові й практичні результати проведеного дослідження полягають у здійсненні аналізу сучасних теорій, концепцій та підходів до розуміння процесу становлення українсько-польських міжнародних відносин та їх ролі в євроінтеграційних процесах, який показав, що вони засвідчують, з одного боку, багатомірність, багатогранність, комплексність, складність та динамічну еволюційність теоретико-методологічної основи дослідження, а з іншого – наявність фундаментальних теоретико-прикладних засад міжнародного співробітництва. При цьому доведено, що у визначенні і досягненні кінцевих результатів вибраної теми ключову роль відіграють системний метод, спрямований на отримання об'єктивних та достовірних результатів, діагностичний метод як інструмент оцінювання ефективності співпраці в здійсненні міжнародної політики, історичний метод що сприяв аналізу особливостей здійснення розвитку міжнародного співробітництва цих країн на різних історичних етапах, порівняльний метод, який дав змогу дослідити особливості зовнішньої політики Польщі і розкрити її можливості використання в Україні. Оскільки в сучасній політологічній науці не було єдиної дефініції розуміння феномена міжнародних відносин країн, тому в роботі значна увага була приділена характеристиці основних категорій, які визначають зміст і сутність українсько-польського співробітництва у сфері міжнародних відносин.

Значну увагу в статті приділено історичним аспектам становлення українсько-польського міжнародного співробітництва безпосередньо в контексті їх відповідності задекларованим цілям. Обґрунтовано, що співпраця між Україною та Польщею почала формуватись з огляду на тривалу історичну традицію, географічні, історичні, культурні та демографічні чинники, що продовж століть зближували ці держави і народи. Визначено пріоритетні сфери поглиблення співпраці між Україною та Польщею у вирішенні питань міжнародних відносин на короткотерміновий період і в довгостроковій перспективі.

Ключові слова: українсько-польське міжнародне співробітництво, зовнішня політика, стратегічне партнерство, Україна, Польща, Європейський Союз.

Kryshtanovych Myroslav. Development of international cooperation between Ukraine and Poland in modern conditions

The article theoretically summarizes and proposes the solution of a scientific problem, which consists in a comprehensive study of theoretical and practical achievements in the formation and development of international cooperation between Ukraine and Poland. The main scientific and practical results of the study are the analysis of modern theories, concepts and approaches to understanding the process of formation of Ukrainian-Polish international relations and their role in European integration processes, which showed that they show, on the one hand, multidimensionality, versatility, complexity, the complexity and dynamic evolution of the theoretical and methodological basis of the study, and on the other – the presence of fundamental theoretical and applied principles of international cooperation. It is proved that in determining and achieving the final results of the chosen topic play a key role – a systematic method aimed at obtaining objective and reliable results, a diagnostic method as a tool for assessing the effectiveness of cooperation in international policy, a historical method that contributed to the analysis of development international cooperation of these countries at different historical stages, a comparative method that allowed to explore the peculiarities of Poland's foreign policy and to reveal its possibilities of use in Ukraine. As in modern political science there was no single definition of understanding the phenomenon of international relations, so the paper paid much attention to the characteristics of the main categories that determine the content and essence of Ukrainian-Polish cooperation in international relations.

Considerable attention in the article is paid to the historical aspects of the formation of Ukrainian-Polish international cooperation directly in the context of their compliance with the declared goals. It is substantiated that the cooperation between Ukraine and Poland began to take shape, taking into account the long historical tradition, geographical, historical, cultural and demographic factors that have brought these states and peoples closer for centuries. Priority areas for deepening cooperation between Ukraine and Poland in resolving issues of international relations in the short term and in the long run have been identified.

Key words: Ukrainian-Polish international cooperation, foreign policy, strategic partnership, Ukraine, Poland, European Union.

Багаторічна співпраця показала, що міжнародне співробітництво України та Польщі відображає, насамперед, геополітичний аспект двосторонніх стосунків і є особливо значимим щодо перспектив реалізації доктрини українсько-польського стратегічного партнерства в безпековому контексті. У 2006 році перед польськими і українськими політиками постала необхідність вести діалог на нових засадах із метою покращення прогнозованості української політики, зокрема, для наших партнерів [1].

28 лютого 2006 року відбувся перший офіційний візит нового Президента Польщі – Л. Качинського до України, а 12–13 травня 2006 року відбувся візит В. Ющенко до Польщі. Під час візиту польського президента були обговорені різні питання, зокрема, у сфері євроінтеграції. Саме ця сфера є одним із найбільш перспективних напрямів співпраці України та Польщі. Польща проводила політику адвоката України щодо питань вступу до ЄС, надавала допомогу Україні у сфері реформ та адаптації її законодавства до європейських стандартів [2]. 2006 рік характеризувався стабільним динамічним діалогом між Києвом та Варшавою. Поглибленню добросусідських відносин в усіх сферах сприяли також такі механізми двосторонньої співпраці, як консультативний комітет Президентів України і Польщі, Змішана комісія з питань економічного співробітництва, Українсько-польська конференція з питань європейської інтеграції, Міжурядова координаційна рада з питань міжрегіональної співпраці, українсько-польський форум. Водночас двосторонні відносини, незважаючи на досить інтенсивні стосунки президентів, не позбулися поверхневості й асиметричності, були занадто залежні від взаємовідносин вищих посадових осіб, вибудовувались «згори», часто не підкріплювалися повсякденним співробітництвом на рівні середньої ланки бюрократії, потребували істотної модернізації структури та наповнення політичного діалогу між Україною та Польщею [3].

Політичний діалог Києва та Варшави активно розвивався. Так, у 2008 році серед усього комплексу двосторонніх відносин найбільш плідними виявилися саме українсько-польські відносини. Свідченням їх високого рівня були інтенсивні контакти керівництва обох країн. Тоді на рівні президентів відбулося 11 зустрічей [4]. У грудні 2008 року у Варшаві відбулась перша спільна Рада міністрів закордонних справ Польщі та України. Р. Сікорський заявив, що «Україна – найбільша країна серед тих, яких стосується “Східне партнерство” ЄС – спільна польсько-шведська ідея». Р. Сікорський пообіцяв, що в рамках «Східного партнерства» Польща буде надалі прагнути до вирішення проблем українців. Польща виступила за те, щоб навесні 2009 року Рада Європи ухвалила рішення про виділення 600 мільйонів євро на фінансування «Програми Східного партнерства» [5].

У січні 2009 року В. Огризко та Р. Сікорський разом почали підготовку «дорожньої карти», яка окреслила б українсько-польські відносини на 2009–2010 рр. Але політичні чвари в Україні паралізували діяльність МЗС за всіма стратегічними напрямками, залишивши за зовнішньополітичним відомством України лише суто бюрократичні функції. Отже, причиною довгої паузи у відносинах між Україною та нашими східноєвропейськими партнерами стала затяжна політична криза [6]. Але загалом період 2006–2009 рр. відрізнявся динамічним, поступальним характером розвитку українсько-польських відносин, що зумовлювались збігом національних інтересів країн-сусідів, їх глибинними історичними та культурними зв'язками.

У перші місяці 2010 р. тривали зміни найвищого державного й політичного керівництва в Україні. У результаті чергових виборів президентом України став В. Янукович. Трагедія під Смоленськом і загибель Л. Качинського призвели до дострокових виборів глави польської держави. Саме ці історичні реалії України і Польщі наштовхували на розмову про настання з середини 2010 року нового етапу в українсько-польських відносинах [7].

Ще напередодні президентських виборів в Україні польська преса висловлювала занепокоєння щодо стану польсько-українських відносин. У статті М. Войцеховського розглядалися причини серйозної кризи у відносинах між Україною і Польщею, які «постійно запевняють про чудові відносини між країнами». На думку автора, причини похолодання у відносинах між державами криються в «тотальній політичній війні на берегах Дніпра напередодні січневих президентських виборів, а також у повній відсутності уявлення в польській дипломатії щодо того, що робити в цей період» [8].

У коментарях польських ЗМІ на початку 2011 року простежувалось невдоволення позицією України до Польщі. Висловлювався у пресі докір на адресу президента України, який не спромігся за час свого правління відвідати Варшаву. «Це дивно стосовно держав, які задекларували стратегічне партнерство. На відносинах двох держав тяжіє підтримка у минулому польської влади «помаранчевих» сил в Україні. Для Президента Коморовського ситуація дещо полегшується тим, що, перебуваючи з візитом у Києві за часів Ющенко, він зустрічався і з лідером опозиції Януковичем», – коментувала тоді цю подію “Gazeta Wyborcza” [9]. “Dziennik Gazeta Prawna” констатувала: «Проїшли часи, коли Польща була «локомотивом», який тягнув Київ назустріч Брюсселю. Тепер «багатовекторність» Києва змушує Варшаву бути обачнішими, адже полякам дуже не хочеться втрачати можливість впливу на Україну» [10].

Після перемоги Євромайдану новим президентом України було обрано П. Порошенка. Вся його передвиборча кампанія проходила під гасом «Жити по-новому». Це вселяло певні надії щодо поглиблення розвитку українсько-польської співпраці. Вони пов'язувались також із його візитом до Польщі на початку грудня 2016 року. Така зустріч на найвищому рівні підтвердила стратегічний та дружній характер відносин по лінії Варшава – Київ, було підписано угоду про співпрацю в оборонній сфері, водночас Україні надалі було обіцяне сприяння в просуванні шляхом європейської інтеграції. У процесі переговорів із П. Порошенком польський президент вважав за необхідне підкреслити, що Україна готується підписати угоду про асоційоване членство в ЄС, про зону вільної торгівлі, а також угоду про безвізовий режим, які створять передумови вступу України в ЄС. Польський очільник висловив сподівання: «Україна, прагнучи в об'єднану Європу, зробить велике зусилля й належно підготується до оцінювання з боку вимогливих євросоюзних установ». Президент Республіки Польщі Б. Коморовський був переконаний, що Україна і надалі буде рухатися в європейському напрямі. Він вважав: «Варшава має й далі тягти Київ у ЄС, тільки, на відміну від попередніх лідерів Польщі, необхідно зважати лише на реальні здобутки українців». На думку Посла Польщі в Україні Я. Пекла, той фронт за свободу Європи, який у 1920 р. пролягав на Віслі, – зараз на Донбасі. «Ми розуміємо, що безпека України – це і наша безпека, як безпека Польщі – це й безпека України» [11]. Отже, перед обличчям спільного ворога варто забути про чвари й суперечки, що роз'єднують нас. Українці і поляки мають довести власну модерність. Варто керуватися національними інтересами, насамперед в умовах російської агресії, максимально мобілізувати світову підтримку України. Польща в цьому контексті була, є і буде нашим союзником і стратегічним партнером.

Варто зазначити, що контакти між А. Дудою і П. Порошенком з 2016 року були доволі інтенсивними. Зокрема, стосунки Польщі і України у 2017 році визначала принципова дихотомія: нарощування темпів і обсягів співпраці на всіх рівнях, а саме: безпекова співпраця, підтримка на міжнародних форумах, величезна кількість контактів у різних форматах і водночас подальше загострення конфлікту в розрізі історичної політики.

У 2017 році до намагань налагодити стосунки активно долучилося громадянське суспільство (Польсько-український Форум партнерства, Група діалогу та ін.). Цього року багато уваги було приділено активізації міждержавних інституційних механізмів. Був задіяний Консультативний комітет президентів (11 квітня та 17 листопада); МЗС сприяло постанові української частини Українсько-польського форуму партнерства (15 березня, 3 червня); вперше з 2012 року відбулося VI засідання Польсько-Української Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва (21–22 квітня).

Спостерігалось певне узгодження між підходами до українсько-польського співробітництва та ін. Зокрема, заборона СБУ на в'їзд до України мера Перемишля (17 січня 2017 року) була скасована, а більш жорстка позиція з історичних питань – пом'якшена після позачергового засідання Консультативного комітету (17 листопада) та зустрічі Президентів (13 грудня). Стратегічне бачення 2017 року показало небезпеку збереження стратегічної пустки щодо цілей і напрямів розвитку українсько-польських відносин в умовах кризи сучасної логіки взаємин. Певні ідеї щодо їх покращення намагалися висувати як польська сторона (стаття В. Вашиковського), так і українські депутати (стаття Г. Гопко і В. Романюка щодо військового союзу), а також громадськість (дискусійна записка Діалогової групи «Пріоритетне партнерство»). Однак до формалізації нових стратегічних пріоритетів на державному рівні було ще далеко.

Загалом протягом року обмінялися візитами представники широкого спектра міністерств і відомств. Для України ключовими в стосунках були питання безпекової співпраці, розвитку військово-технічного співробітництва, забезпечення підтримки Польщі на міжнародних форумах, європейської та євроатлантичної інтеграції, співпраця в ООН (підтримка Польщі як непостійного члена РБ ООН), співпраці у сфері забезпечення енергетичної незалежності (протиідея «Північному потоку», побудова газового інтерконектора, розбудови Енергомоста Україна – ЄС).

Але загострення риторики на історичному ґрунті вилилося в лавину нот, а також коментарів та викликів послів до відповідних МЗС. Йдеться про провокації щодо дипломатичних установ, місць пам'яті, зображень на польських паспортах, створення «чорних списків», окреслення польської присутності в міжвоєнний період як окупації, конфлікти між інститутами національної пам'яті. Пік кризи настав у листопаді 2017 року, коли міністр В. Вашиковський рекомендував президенту не здійснювати візит до України, до Сейму було внесено законопроект про заборону «бандеризму», а запланована на 11–12 грудня польсько-українська міжпарламентська асамблея не відбулася. Примирювальні заходи зі спільного вшанування військових УНР, жертв Катинської трагедії, відкриття вулиць і пам'ятних таблиць, участь військових в урочистих парадах іншої держави суттєвого покращення двостороннього клімату не принесли.

Протягом останніх двох років зустрічі президентів відбувалися, але в основному під час міжнародних форумів у колі інших партнерів. Доволі сумний апогей настав у 2018 році, коли президенти лише раз відвідали сусідні країни – в чергову річницю трагічних подій на Волині. При цьому зробили це окремо один від одного. Треба бути відвертими: враховуючи розчарування неможливістю вирішити низку ключових для себе питань у сфері історичної політики, у Польщі навряд чи хотіли переобрання П. Порошенка президентом на другий термін.

У вітальному листі з нагоди обрання В. Зеленського новим президентом А. Дуда звернув увагу на потребу «нового погляду» на спільну історичну політику і висловив надію на позитивні зміни в цій справі за його каденції. Враховуючи попередній досвід, у Варшаві на співпрацю з Україною за нового президента намагаються не дивитися в «рожевих окулярах». За словами заступника глави МЗС Польщі Ш. Шинковського, Варшава зі «стриманим оптимізмом» сприйняла обрання нового президента України. Польські політики та експерти схилилися до думки, що за нового президента, очевидно, збережеться прозахідний курс України. Його впливи на політичні процеси в країні мають бути не меншими, ніж у президента П. Порошенка [12].

Кредит довіри до В. Зеленського в Польщі був високим, у Варшаві чекали на кроки назустріч із боку новообраного президента. Утім, «для танго потрібні двоє», а тому Варшава також має продемонструвати готовність до компромісів. Україна має з Польщею найдовший кордон серед західних сусідів, Варшава активно підтримує і лобіює на самітах ЄС санкційну політику проти російського агресора, відстоюючи українську позицію також і в ООН, Раді Європи чи ОБСЄ. Варшава, як і Київ, також активно виступають проти будівництва газопроводу «Північний потік-2». Питань, які об'єднують обидві країни, більше, ніж тих, які ділять. Але останні псують атмосферу двосторонніх відносин. Це треба змінювати, і це було одним із завдань для новообраного українського президента. Чи воно буде йому під силу, покажуть найближчі роки.

Література:

1. Брусиловська О.І. Зовнішня політика України після 2004 року: східноєвропейський вимір. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Соціологія і політичні науки.* 2009. Т. 14. Випуск 13. С. 644.
2. Климець Н. Співпраця України та Польщі: два роки після розширення ЄС. URL: www.eu.prostir.ua/library/1274.html
3. Ільчук І. Україна-Польща: відносини у політичній сфері (1991–2010 рр.) *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія.* 2014. Вип. 1. Ч. 1. С. 157–162
4. Трофимович В. Політичні відносини України і Республіки Польща. 1991–2010 рр. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Серія : Політичні науки.* 2010. Вип. 4. С. 121–133. URL: www.eprints.oa.edu.ua/879/1/11.pdf
5. Ільчук І. Україна-Польща: відносини у політичній сфері (1991–2010 рр.) *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія.* 2014. Вип. 1. Ч. 1. С. 161.
6. Брусиловська О.І. Зовнішня політика України після 2004 року: східноєвропейський вимір. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Соціологія і політичні науки.* 2009. Т. 14. Випуск 13. С. 646.
7. Грищенко К. Поза межами шахівниці: прагматичний порядок денний української зовнішньої політики. *Дзеркало тижня.* 2010. № 27 (807). 17 липня – 6 серпня.
8. Wojciechowski M. Polska – Ukraina. Złe lub bardzo złe? *Gazeta Wyborcza.* 05.10.2009. № 223.
9. Wiktor Janukowycz w Polsce. *Gazeta Wyborcza.* 03.02.2011. № 27. S. 6.
10. Dziennik Gazeta Prawna. 02.02.2011. № 22 (2908). S. 9.
11. Пекло Ян. Про українсько-польську безпеку. *День.* 2017. 24–25 лютого.
12. Укрінформ. 25.04.2019.